

МАЛЕНЬКИЙ АГРЕСОР: 9 відповідей вихователю

Агресивних дітей видно неозброєним оком. Вони провокують конфлікти, б'ють і кусають однолітків, викрикують образливі слова. Агресивна дитина у групі — глобальна проблема для вихователя, адже впоратися з нею нелегко. А якщо у групі троє, четверо чи п'ятеро агресивних дітей... Що порадити вихователеві, аби «вижити» у такому дитячому середовищі?

Які види агресії існують

Виокремлюють **шість видів** дитячої агресії:

- *фізична* — штовхання, щипання, кусання, ляпаси, стусани тощо;
- *вербальна* — крики, погрози, словесні образи;
- *непряма* — спрямована — злі жарти, образливі слова;
- *неспрямована* — крики, тупотіння ногами;
- *роздратування* — запальність, гарячкуватість, грубість;
- *негативізм* — опозиційна поведінка щодо дорослого.

Що зумовлює прояви агресивності

Психолог Артур Реан вважає, що агресивність — характерна риса особистості. Агресія ніколи **не виникає випадково** — її завжди щось зумовлює. До причин дитячої агресивності належать:

- *нестача рухової активності та фізичних навантажень;*
- *дефіцит батьківської уваги та любові, небажання прийняти дитину такою, якою вона є. У такому разі агресія — єдина можливість дитини привернути до себе увагу батьків, які ставляться до неї зверхньо;*
- *підвищена тривожність батьків, гіперопіка.* Поступливі та невпевнені батьки провокують у дитини вередування, маніпуляції, спалахи гніву;
- *патерни агресивної поведінки у сім'ї.* Все, що відбувається в сім'ї, дитина переносить у соціум. Агресивні та жорстокі батьки дивляться з ненавистю на свою дитину, тож і вона переймає їхню манеру поведінки;
- *стимуляція непрямой агресії завдяки ЗМІ.* Сцени насильства у кіно та програмах посилюють негативні прояви у агресивної дитини;
- *низький рівень розвитку ігрових та комунікативних навичок;*
- *покарання, які застосовують у сім'ї.* Якщо батьки суворо карають дитину за будь-які прояви агресивності, вона вчиться приховувати свої емоції та обманювати дорослих. Утім, агресія обов'язково проявиться в інших ситуаціях. Якщо батьки не вміють керувати собою, то і дитину вони не зможуть навчити контролювати спалахи агресії.

Чи пов'язані стиль виховання у сім'ї та агресивність

Агресивну модель поведінки, яку діти демонструють у садку, вони приносять із сім'ї. Аби усунути цю проблему, вихователю не слід

ламати характер дитини чи розпочинати боротьбу з її батьками. Натомість педагог має **прищеплювати дитині нові моделі поведінки і реагування.**

Щоб знайти контакт з дитиною, потрібно розуміти, із якої сімейної системи вона прийшла (*див.*

Додаток). Батьківська система виховання, що заснована лише на заохоченнях чи покараннях, дає свої негативні плоди — дитяча агресивність, некерованість. Неправильна поведінка батьків «змушує» дитину застрягнути в кризі трьох років. Відтак дитина не може перерости негативізм, впертість, норовливість та знецінення й почати психоемоційне дорослішання. Адже у внутрішньому плані вона бореться з батьками за їхню любов, ласку та увагу.

Яких помилок припускаються дорослі у взаємодії з агресивною дитиною

Неможливо виховати всіх дітей милими, добрими та слухняними, проте й змушувати дитину відмовлятися від її власної особистості теж не слід. Щоб досягти мети, потрібна хороша порція здорової злості. Для цього слід навчити агресивних дітей **висловлювати гнів у позитивний спосіб.** Утім, такий варіант розв'язання проблеми батьки часто відкидають.

Нерідко дорослі змушують дитину раннього віку витіснити агресивну частину її особистості й водночас занурюють її у світ щоденного насилля, яким наповнені мультики, серіали та телевізійні програми. Тож коли дитина дорослішає, її просто переповнюють жорстокість та деструктивні наміри.

Натомість інші дорослі ламають дитячий характер й перетворюють дитину на маріонетку, що не має ані меж, ані цілей, ані прагнень. У майбутньому така дитина стає «вічною жертвою» й потрапляє в тенета співзалежності.

Чи впливає колір на дитячу агресивність

Колір значно впливає на дитячу психіку. Приміром, дитина, яка перебуває у кімнаті з червоними чи яскраво-помаранчевими стінами за півтори години стає збудженою, а за 5 годин — роздратованою і агресивною. Натомість жовтий, світло-зелений, рожевий, блакитний та білий кольори **чинять заспокійливий вплив.**

Якщо дитина постійно приходиться в дитячий садок у червоному чи помаранчевому одязі, вихователеві варто звернути на це увагу батьків. Ніжно-рожеві, жовтуваті та блакитні відтінки — найприємніші для дитини дошкільного віку. Також бажано щороку змінювати кольорову гаму іграшок. Доцільно, аби вони мали однотонне та спокійне забарвлення — рожеве, блакитне, салатне, блідо-жовте тощо.

Як поводитися з батьками агресивної дитини

Щоб налагодити взаємодію з батьками, чия дитина проявляє агресію, слід **дотримуватися таких порад**:

- інформувати, тобто проводити батьківські збори, індивідуальні бесіди та консультації;
- встановити контакт, а не перевиховувати, знецінювати чи дорікати;

- обстоювати власну позицію та почуття гідності;
- вміти поставити на місце зухвалих, грубих і нахабних батьків*;
- рекомендувати відвідати семінари та тренінги щодо ефективних способів взаємодії з дітьми.

Як взаємодіяти з дитиною, що проявляє агресію

Аби встановити доброзичливі взаємини з агресивною дитиною та **прищепити їй позитивні моделі поведінки**, слід:

- стримувати спалахи агресії, приміром, зупинити дитину, яка наміряється когось ударити;
- демонструвати, що агресивна поведінка — невігідна;
- заборонити агресивну поведінку й систематично про це нагадувати;
- прищеплювати альтернативні способи взаємодії, засновані на емпатії та співпереживанні;
- навчати висловлювати гнів та негативні емоції у конструктивний спосіб;
- розвивати навички спілкування;
- привчати до посильної праці;
- формувати позитивне самосприйняття.

Як навчити дитину прийнятно висловлювати гнів

Агресивна дитина не знає інших способів, щоб висловити свої почуття. Тому потрібно навчити її робити це у прийнятний спосіб.

Існує **два способи позитивно виразити гнів**. Перший — безпосередньо сказати про свої почуття, другий — висловити свої емоції за допомогою ігрових прийомів.

Нерідко агресивна дитина страждає від м'язових затисків обличчя і кистей рук. У такому разі слід навчити її висловлювати агресивні

емоції за допомогою фізичної взаємодії. Можна запропонувати дитині побитися подушками, порвати папір чи намалювати того, кого вона хоче побити, й зробити з малюнком усе, що завгодно. Доцільно також скористатися «мішечком для криків», побити стіл/стілець гумовим молотком чи просто виконати фізичні вправи;

Також під час роботи з агресивною дитиною доцільно застосовувати такі методи і прийоми:

- психогімнастика;
- ігри, спрямовані на розвиток —
- навичок регуляції поведінки в колективі;
- усвідомлення негативних рис характеру;
- позитивної моделі поведінки;
- вправи та прийоми для саморозслаблення та релаксації;
- переведення конфліктів у конструктивне русло — ігри в піратів — шукачів скарбів, рятувальників тощо.

Який прогноз розвитку

Усе, чого дитина набуває у ранньому дитинстві, під час підліткової кризи проявляється в усій «красі». Якщо ігнорувати агресивну дитину й не піклуватися про неї — через сім-дев'ять років вона переросте у садиста, що взаємодіє зі світом лише жорстокими та безжальними методами — булінг, злочини, крадіжки, організовані напади.

Утім, якщо старанно виховувати агресивну дитину, то за цей самий час з неї виросте впевнена, рішуча, наполеглива особистість.

Серед запитів педагогів, чи не найбільше пов'язано з дитячою агресивністю. Утім, намагання лише самого психолога матимуть мінімальний позитивний вплив на поведінку дитини. Педагоги також мають підвищувати власну психологічну грамотність та культуру спілкування, щоб забезпечувати дитині сприятливі умови для розвитку або конструктивних змін.

Автор Наталія Філімошкіна,

Вплив сімейної системи на поведінку дитини

Стиль виховання	Поведінка батьків	Поведінка дитини
Авторитарний	Надмірно контролюють дитину, встановлюють та нав'язують жорсткі правила. Мають холодні взаємини у родині, не розмовляють з дитиною, а дають команди. Відхиляють її прохання, застосовують фізичні покарання. Позбавляють дитину права голосу та можливості віддалитися від них	Б'ється, кричить, має «постійні» конфлікти з іншими дітьми та труднощі в комунікації
Ліберальний	Взаємини між батьками і дитиною	Йде, куди її заманеться,

	теплі. Утім, батьки не контролюють дитину, її режим сну та харчування. Дитина вчиться покладатися на себе і пригнічувати власні почуття	робить те, що хоче. Порушує режим сну та харчування, грубіянить дорослим, знецінює авторитети, проявляє імпульсивність
Індиферентний	Майже не контролюють дитину, нічого їй не забороняють та ні в чому не обмежують. У родині панують холодні взаємини, немає щирості та чуйності.	Вередує, маніпулює, постійно впадає в істерику, може вдаватися до крадіжок

Як взаємодіяти з дитиною, що проявляє фізичну агресію

- Притримайте за плечі або відведіть руку, якщо дитина готується нападати. Водночас різко й рішуче промовте «не можна!».
- Покажіть, що дитина програє від наслідків своєї поведінки. Для цього скажіть їй щось різке і проявіть увагу до дитини, яку вона скривдила, — «сапо, невже тобі не шкода інших дітей?», «Якщо не жалітимеш інших, то і тебе ніхто не пошкодує».
- Не примушуйте дитину вибачатися. Деякі діти швидко заучують формулу «пробач», щоб уникнути докорів дорослих.
- Допоможіть дитині усвідомити та зрозуміти причини її поведінки — «ти вдарив максима тому, що так захотів/він забрав у тебе іграшку/він намалював ліпший малюнок».
- Переключіть увагу дитини на щось незвичне чи несподіване, аби запобігти агресивним реакціям.
- Продемонструйте неефективність агресивної поведінки. Поясніть, що хоча дитина і матиме зиск, приміром забере іграшку, проте згодом з нею ніхто не захоче гратися. Навряд чи дитину привабить перспектива залишитися на самоті без друзів.
- Встановіть правила поведінки в доступній для дитини формі — «ми нікого не б'ємо, і нас ніхто не б'є», «якщо тобі потрібна іграшка, а нею хтось грається, почекай або запропонуй обмінятися».
- Дотримуйтеся встановлених правил, стежте за своєю поведінкою та демонструйте дитині власний позитивний приклад.
- Враховуйте можливості дитини, а не власні бажання, коли висуваєте до неї вимоги.
- Не змушуйте дитину забувати, що вона добра — «чому ти так поводишся, ти ж добрий, хороший!».
- Навчайте дитину висловлювати агресивні емоції у соціально прийнятій формі або за допомогою гри.

Як взаємодіяти з дитиною, що проявляє вербальну агресію

- Скажіть, що лайливе слово — грубе або неприємне, тож ліпше його не використовувати. Зауважте, що одні діти лаються безневинно — вони не знають значення грубих слів і не мають наміру когось шокувати. Натомість другі діти знають, що незрозуміле слово заборонене, тож використовують його для ефекту, щоб засмутити дорослих або досадити комусь.
- Ігноруйте лайку дитини. Якщо дитина не бачитиме бажаного ефекту, то розчарується в лайці.
- Не звертайте увагу інших дорослих на лихослів'я. Репліки на кшталт «ви послушайте тільки, що він сказав!» Забезпечують дитині аудиторію та увагу й стимулюють, а не припиняють лайку.
- Придумайте альтернативу лайці. Дитина, як і ви, потребує виходу негативних емоцій, тож вигадайте слова, які вона зможе використати, щоб відповісти на дразнилки, посилити виразність, вимовити, коли заб'ється.
- Пам'ятайте, лише одне ласкаве слово може усунути роздратування і злість. Тож дитина має відчувати вашу турботу та любов.

Як взаємодіяти з дитиною із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності

- Не стримуйте рухову активність дитини, а спрямовуйте її у правильне русло.
- Змінюйте види діяльності дитини, давайте їй змогу відпочивати та рухатися.
- Не порівнюйте дитину з іншими дітьми, відзначаєте її власні досягнення та хороші вчинки.
- Не тисніть на дитину постійними суворими покараннями, заборонами та обмеженнями.
- Підтримуйте зоровий, тактильний контакт.
- Давайте короткі, чіткі й конкретні інструкції, повторюйте завдання спокійним тоном.
- Не робіть зауважень надто часто.
- Заохочуйте гарну поведінку дитини та ігноруйте провокаційні вчинки.
- Стежте за режимом дня дитини.
- Намагайтеся більше хвалити і менше сварити дитину, бо вона надто чутлива до похвали та осуду.
- Не вдавайтеся до погроз, не підвищуйте голос, не проявляйте агресії, адже такі «виховні» методи зумовлюють у дитини негативні емоційні прояви.
- Поєднуйте під час спілкування наполегливість та послідовність з теплотою і доброзичливістю.
- Розвивайте посидючість дитини за допомогою занять, під час яких потрібно концентрувати увагу та зосереджуватися — конструювання, малювання, ліплення.

- Переключайте увагу дитини на будь-яку гру чи справу, що потребують зусиль.
- Створюйте ситуації успіху.
- Підтримуйте контакт з батьками дитини.

Як взаємодіяти з дитиною, що демонструє протестну поведінку

- Враховуйте потреби, бажання, можливості та здібності дитини, не видавайте власні бажання за бажання дитини.
- Намагайтеся зрозуміти психологічний та емоційний стан дитини, її настрій.
- Складіть разом з дитиною правила, які вона розумітиме.
- Усвідомте, що у дитини мають бути не лише обов'язки, а й права.
- Просіть чи нагадуйте про щось спокійно, але твердо. Роздратування лише посилить негативну реакцію дитини на заборону.
- Надайте дитині право вибору — «Ти зараз хочеш помалювати чи піти на прогулянку?». Дорослому значно легше скорегувати свій день.
- Не карайте дитину лише за те, що вона говорить «Ні». Дитина, яка не має права заперечувати, у майбутньому не зможе обстоювати власну думку.
- Спробуйте зменшити кількість заборон. Можливо, серед них є непотрібні. Натомість частіше говоріть слово «можна» — «Малювати на шпалерах не можна, а на папері можна».
- Заохочуйте активність, самостійність та допитливість дитини.

Автор Світлана Зюзько,

Джерело

<http://dnz46.rosvita.rv.ua/?p=10279>